

KULTUR

Folkestyret må vike

Blir folkestyret satt til side når norske politiske vedtak og norsk rett i økende grad overprøves av internasjonale domstoler med snever rekruttering og egen ideologisk dagsorden som er blitt overordnet nasjonale politiske organer? Senter for grunnforskning, Universitetsforlaget og Nytt Norsk Tidsskrift inviterer til konferanse på Litteraturhuset i Oslo fredag 1. april med flere av landets fremste eksperter på området. Det er ikke lenger mulig å snakke om norsk rett som adskilt fra verden der ute, påpeker arrangørene.

Denne uken kommer to akademiske lærebøker som forteller oss at Vesten har skapt seg et feilaktig bilde av araberne. Islamister flest er egentlig ute etter modernisering og utvikling, får vi vite.

- Islamister ikke bakstreverske

PER KRISTIAN BJØRKENG
TRYGVE INDRELID (foto)

De siste ti årene har det festet seg et bilde i Vesten av araber-verdenen som et nærmest sammenhengende belte av tilbakestående nasjoner. FN-rapporter plasser landene bare så vidt over Afrika sør for Sahara i utviklingsnivå. Eugene Rogans historieverk *Araberne* og Bjørn Olav Utviks fagbok *Islamismen* bestrider ikke dette. Men de er uenige i den rådende oppfatningen om at det er bokstavtro og bakoverskuende islam som holder araberne tilbake.

Islamistene er tvert imot en progressiv kraft som har helt klare paralleller til lekmannsbevegelsenes viktige rolle i utviklingen av Norge, mener Utvik. Rogan mener det hovedsakelig er undertrykkende regimer som holder utviklingen nede.

Hett. Du skal lete lenge etter langsomme akademiske storverk som er bedre timet i nyhetsbildet enn disse to. Mandag kom Bjørn Olav Utviks bok *Islamismen* fra trykkeriet. Tirsdag morgen måtte han løpe fra intervjuet med Aftenposten, for å rekke den første forelesningen fra boken. Studentene hans skal lese den til eksamen.

Utvik mener at islamistene representerer en helt annerledes kraft enn de ekstremistene vi er blitt vant til å forbinde med begrepet.

– Det finnes en utbredt forestilling om at islamistene egentlig vil innføre obligatorisk slør og alkoholforbud. Folk er mistenksomme og tror at for eksempel muslimbrødrene i Egypt bare *sier* de vil ha demokrati, for så å bli totalitære så snart de får makten. Men dette er en feillesning. Jeg er ikke mer bekymret for at Egypt skal få et nytt diktatur om det muslimske

brorskap kommer til makten, enn om den liberale opposisjonen får makten, sier Utvik.

– Men likevel er det jo et faktum at terroristene også er islamister?

– Ja, men terroristene i Al-Qaida har fått skygge over 90–95 prosent av de aktive i disse bevegelsene. Det blir som å si at både Willy Brandt og terroristene i Baader-Meinhof var tyske sosialister, og derfor en del av det samme fenomenet. I slike sterke reformbevegelser får man ofte en avskalling hvor en liten gruppe mener våpen er det eneste som virker.

Svært. De islamistiske bevegelsene har stor oppslutning mange araberland. I boken teg-

ner han et bilde av dem som brede bevegelser formet for å fremme utvikling og pluralisme, men som først og fremst blir holdt nede av autoritære diktatorer og monarker. Det er først og fremst i familierpolitikk at de skiller seg radikalt fra et typisk norsk syn på hvilke rettigheter et moderne samfunn må tilby.

– Islamister vil for eksempel si at mannen er familiens overhode. Men også det endrer seg. Det siste nå er at kvinner har fått lederverv i brorskapet i Egypt i enkelte distrikter, sier Utvik.

Han mener det er klare paralleller mellom de norske religiøse lekmannsbevegelsene, som var svært viktige for norsk mo-

dernisering på 1800-tallet, og islamistene.

Som norske. – Slike religiøse bevegelser er ikke noe spesielt muslimsk, i utviklingen fra et tradisjonelt til moderne samfunn. Og tendensen er at jo *mer* de engasjerer seg i politikk og samfunnsnivå, jo *mindre* fundamentalistiske blir de. En organisasjon som Al-Qaida har ingenting å tilby av løsninger når man faktisk skal utvikle samfunnet. Islamistene er religiøse, ja, men de har standpunkter som gradvis forandrer seg, akkurat som synet på kvinnelige prester har forandret seg i den norske kirken.

– Araberne viser ofte en såret stolthet og viser til at

de var kulturelt ledende i verden i århundrene etter Muhammeds død. Norge har også brukt historien om vikingene til å øke sin kulturelle selvfølelse. Er det en parallell her?

– Ja, dette er helt parallellt. Det norske historielauget ble jo bygd opp gjennom å løfte frem vikingetida og høymiddelalderen. Dansketiden ble ikke studert, fordi der var det ikke noe å hente til det du beskriver. Hele islamismen som fenomen handler om nettopp dette – et søk etter stolthet. Den finnes ikke i nåtiden, og da blir fortiden en måte å hente stolthet på.

Såret stolthet heles

– Araberne har vært gjennom sitt verste tiår noensinne. Men håpet som nå er tent vil ikke gi de religiøse kreftene medvind, sier forfatter Eugene Rogan.

Midtøsten-ekspert og Oxford-professoren har flere tiårs erfaring fra araberlandene. Han opplevde at det oppsto et hav av misforståelser og avstand mellom Vesten og araberne etter terroraksjonen 11. september 2001.

– En frykt vokste frem på begge sider. Plutselig ble araberne Vestens primære fiende. Og på grunn av krigen mot terror og invasjonene i Afghanistan og Irak, oppfattet plutselig araberne Vesten som sin primære fiende, påpeker Rogan. Han er på besøk i Norge i forbindelse med at boken *Araberne* lanseres på norsk, samtidig med at hele ver-

dens øyne er rettet mot araber-verdenen.

I historieboken tegner han et bilde av et helt folkeslag som ikke er i stand til å gjøre seg gjeldende i den moderne verden, og som betrakter seg selv som små brikker i nasjonenes spill, der de hele tiden tvinges til å følge regler andre har laget. Han beretter at pessimismen blant araberne er større enn noen sinne. Men det ble skrevet før revolusjonene i 2011. Nå er det en helt annen tone som dominerer, og det er oppglødd professor Aftenposten møter.

– Araberne finner igjen verdigheten nå. I hele araberverden er det en følelse av at dette er begynnelsen på en ny æra, der de også vil kunne få mer respekt fra det internasjonale samfunnet. Så 2011 er virkelig et stort år.

– Når man snakker med arabere, er de gjennomgåen-

de preget av å være såret av Vesten. Hvor kommer denne følelsen fra?

– Enten det er menneskerettigheter, feminisme eller økonomisk liberalisering de blir kritisert for å mangle, er dette krav de er påført utenfra uten å være spurt. Det får dem til å føle at de er folk som blir styrt av andre, snarere enn et folk som styrer seg selv.

– Men islamismen er en råddende politiske bevegelse, som du selv skriver ville vunnet et fritt valg i alle de arabiske landene. Er det ikke fare for at dagens enevelde militærdiktaturer og monarkier blir erstattet av religiøse diktaturer?

– Før 2011 var det en del som så religionen som det eneste alternativet som kunne lede araberne tilbake til en gullalder. Men nå må dette revurderes. Etter 2011 vil islam få en plass i arabisk politikk, men det er

slett ikke sikkert at religionen vil dominere. Jeg tror ikke de som har hatt disse revolusjonene vil ha et nytt religiøst diktatur.

Han er enig i Bjørn Olav Utviks observasjon om at islamister som engasjerer seg i politikk blir mindre konservative.

– Du kan være så idealistisk du vil, dersom du skal preke i en moské. Men skal du engasjere deg i samfunnet, må du kompromisere. Derfor vil ikke det muslimske brorskapet slette fredsavtalen med Israel, dersom de kommer til makten i Egypt. De *må* sørge for arbeidsplasser, de *må* sende en beskjed til omverdenen om at de holder fred med sine naboer for å tiltrekke seg investeringer, sier han.

Les også anmeldelse av boken *Araberne*. Historien om det arabiske folk på side 12 og 13